

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У ЗВТО

У статті відзначено, що педагогічна технологія відображає тактику реалізації освітніх технологій в освітньому процесі за наявності певних умов. Метою статті є визначення принципів, змісту, форм, методів та етапів реалізації педагогічної інтерактивної технології, що відображає модель освітнього й управлінського процесів у закладі вищої технічної освіти. Для досягнення мети використано методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення.

Визначено найбільш поширені педагогічні технології, а саме інтерактивні технології як спільну навчально-пізнавальну та активно-пошукову діяльність викладачів і студентів, основу якої становить взаємодія, діалог, взаємонавчання. Засобом такої діяльності є інтерперсональна комунікація.

Визначено вимоги до інтерактивного процесу: висока інтенсивність комунікації, спілкування; обмін діяльністю; зміна та різноманітність видів діяльності; процесуальність (зміна станів учасників); цілеспрямована рефлексія учасників діяльності; діалог. Представлено інтерактивні технології як сукупність методів, прийомів, які дають змогу успішно реалізувати поставлені освітні цілі, оскільки спонукають студентів до творчо-пошукової діяльності; створюють освітню й розвивальну траєкторію для формування особистісних і професійних якостей, необхідних для гармонізування взаємних комунікативних дій у сучасному суспільстві. Класифіковано інтерактивні технології на технології кооперативного навчання (робота в парах, трійках, карусель, робота в малих групах, акваріум тощо); технології колективно-групового навчання (мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, ажурна пилка тощо); технології ситуативного моделювання (імітаційні ігри, рольова гра, драматизація тощо); технології опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, займи позицію, кейс-метод, дискусія тощо). Обґрунтовано критерії відбору інтерактивних технологій навчання. Комунікативну культуру фахівця трактовано як особливу якість особистості майбутнього фахівця, що характеризується сукупністю комунікативних знань, сформованістю вмінь контролювати й регулювати свою мовну поведінку, грамотно й переконливо аргументувати свою позицію, уміння вести ділові переговори в процесі професійної діяльності, швидко орієнтуватися в комунікативній ситуації й обирати необхідний стиль поведінки для досягнення мети комунікативного акту, продуктивно співпрацювати в процесі вирішення професійних завдань.

Ключові слова: інтерперсональна комунікація, заклад вищої технічної освіти, комунікативна культура, компетентність, майбутні інженери, навчально-пізнавальна та активно-пошукова діяльність.

Становлення нових соціокультурних відносин, трансформація духовних цінностей та ідеалів зумовили формування нової освітньої парадигми, що характеризується інтенсивним розвитком сучасних теоретико-методологічних підходів до процесу професійної підготовки майбутніх фахівців технічної сфери застосуванням інноваційних технологій, спрямованих на формування загальнокультурної компетентності фахівців, їхньої комунікативної культури, яка забезпечує гуманізацію взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Актуалізація проблеми формування комунікативної культури майбутніх фахівців у ході вивчення іноземної мови зумовлена низкою чинників: соціокультурними, педагогічними, інформаційно-технологічними.

Іноземна мова є потужним розвивальним ресурсом формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців, їхньої комунікативної культури. Проблема технологізації освіти відображена ще в працях А. Дистервега, А. Макаренка, Я. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо та в подальших дослідженнях уже сучасних педагогів і методистів: В. Безпалька, А. Блонського, Г. Ващенко, Г. Ільїна, М. Кларіна й інших, де значна увага приділяється теоретичному обґрунтуванню актуальності інноваційних технологій, їх значимості в освітньому процесі. Теоретичні й методичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців досліджували О. Аршавська, О. Беляєв, М. Васильєва, М. Вашуленко, Л. Виготський, Н. Волкова, Н. Гез та інші. Особливості формування комунікативної компетентності професіонала вивчають Л. Столяренко, С. Трубочева, О. Тюптя й ін. Теорія та практика інтерактивного навчання, упровадження інтерактивних технологій широко й обґрунтовано представлена в численних наукових працях (К. Баханов, Г. Волошина, Н. Коломієць, О. Комар, І. Луцик, О. Пехота, Л. Пироженко та ін.).

Інноваційні тенденції в системі вищої освіти вимагають підготовки фахівців нового типу, здатних працювати за нових обставин та адекватно реагувати на постійно зростаючі вимоги суспільства. Реалізація цих вимог зумовлює пошук таких технологій навчання, які б відповідали світовому стандарту освіти, забезпечували б підготовку майбутніх спеціалістів на високому професійному рівні. Усе це, у свою чергу, спонукає вищі заклади освіти до переосмислення змісту професійної підготовки, побудови його на гуманістичній основі, суб'єкт-суб'єктних відносинах, його реалізації за допомогою інтерактивних технологій навчання.

Метою статті є визначення принципів, змісту, форм, методів та етапів реалізації педагогічної інтерактивної технології, що відображає модель освітнього й управлінського процесів у закладі вищої технічної освіти.

З'ясувавши поняття "технологія", зазначимо, що в перекладі з грецької лексема означає "знання про майстерність" [1]. Поняття "технологія" визначається як сукупність форм, методів, прийомів і засобів передачі соціального досвіду, а також технічне оснащення певного процесу [8]. Педагогічна технологія аналізується як проєкт певної педагогічної системи, що практично реалізується [2].

Для характеристики тієї чи іншої технології, у тому числі й педагогічної, необхідним є виділення таких компонентів, як принципи та засоби, а саму технологію можна визначити як сукупність знань про зміст, організаційні форми процесів навчання й виховання. Як зауважує О. Дубасенюк, вибір цих компонентів у конкретній технології зумовлюється насамперед кінцевою та проміжними цілями, а також низкою інших факторів: рівнем попередньої підготовки студентів, їхніми здібностями й нахилами, індивідуальними особливостями сприймання, рівнем технічної оснащеності тощо [5]. Нам імпонує визначення педагогічної технології як способу цілісної, системної, цілеспрямовано спроектованої організації спільної діяльності викладача і студентів на основі дидактичних засобів та умов навчання. Поряд із педагогічною Н. Самсонова визначає поняття освітньої технології [10, с. 192].

В освітній технології, на думку Н. Самсонової, повинні бути всі ознаки системи (цілісність, структурованість, взаємозв'язок усіх частин тощо) та науково обґрунтовані цілі. Н. Самсонова слушно вказує: "Оскільки будь-яка технологія є іманентною частиною навчального процесу, вона має мати й основні ознаки цього процесу" [10, с. 193]. З огляду на це, авторка виділяє такі ознаки технології: постановка цілей, оцінювання педагогічних систем, оновлення планів і програм на альтернативній основі, операційні компоненти, засоби та способи організаційної діяльності, постійне зростання ефективності процесу, педагогічні результати, які потенційно можуть відтворюватися. У цьому контексті В. Беспалько справедливо підкреслює, що науково обґрунтована технологія навчання й виховання – це педагогічна майстерність [2, с. 52].

Освітня технологія відображає загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору. Призначення освітніх технологій полягає в розв'язанні стратегічних для системи освіти завдань: прогнозування розвитку освіти, проектування та планування цілей, результатів, основних етапів, способів, організаційних форм освітньо-виховного процесу. Такими освітніми технологіями є концепції освіти, освітні закони, освітні системи. Серед педагогічних технологій, що відображено в роботі закладів освіти України, найбільш поширеними є інтерактивні технології (авт. О. Пометун, Л. Пироженко). Поняття "інтерактивний" походить від латинського "inter" – між та "activ" – активний. Лексичне значення слова "інтерактивність", "інтерактив" у перекладі з англійської мови означає таке: "inter" – взаємний, "act" – діяти, тобто здатність взаємодіяти [1]. Сутність інтеракції науковці (О. Пометун, А. Самохіна та ін.) витлумачують як взаємодію (вплив один на одного), зумовлену індивідуальними особливостями її суб'єктів, соціальною ситуацією, домінуючими стратегіями поведінки, цілями учасників взаємодії та можливими суперечностями, які виникають у процесі спільної діяльності й спілкування [7, с. 36].

Аналіз педагогічних джерел дав нам змогу визначити такі основні ознаки інтерактиву: самонавчання, пізнавальну діяльність, ситуацію успіху, різні форми діяльності, різні види активності, різні формати навчання, полілог (основні ознаки інтерактиву). Отже, серед основних ознак інтерактиву є такі: пізнавальна активність – процес навчання побудовано так, що кожен заохочений до активного пізнання через багатосторонню комунікацію, групову роботу і творчу взаємодію; ситуація взаємонавчання – кожен може висловлювати свою думку й рефлексувати, покладаючись на свій досвід і знання; істина і смисли окреслюються в полілозі та взаємодії, а не транслюються готовими знаннями; ситуація успіху – наявна атмосфера доброзичливості й взаємопідтримки, що дає змогу кожному відчувати себе комфортно, активно діяти, відзначати власні успіхи, досягнення інших і надбання усієї групи; різноманітність форм діяльності, що змінюють одна одну, – індивідуальна, парна, групова діяльність, діяльність у командах; різноманітність форматів навчання – дослідницькі процеси, ділові ігри, робота з документами, різними джерелами інформації, творчі завдання тощо; поєднання різних видів активності учасників: фізичної (рухова активність); соціальної (активність у соціальному оточенні – комунікація, взаємодія, взаємосприйняття); змістової стосовно тематики [4, с. 8].

Інтерактивність доцільна в тому випадку, коли студент має свободу вибору навчальних дій. Володіючи змогою вільно опановувати знання, майбутні фахівці активно відстоюють особисті позиції в освітньому комунікативному просторі, що слугує своєрідним способом професійної самореалізації, сприяє ґрунтовному засвоєнню фахової інформації [3, с. 44]. Саме в інтерактивному навчанні реалізується інтерактивна технологія як спільна навчально-пізнавальна та активно-пошукова діяльність викладачів і студентів, основу якої становить взаємодія, діалог, взаємонавчання. Засобом такої діяльності слугує інтерперсональна комунікація [8, с. 45].

Аналізуючи інтерактивну технологію, Т. Розумна зазначає [9, с. 263], що така технологія передбачає спеціальну організацію пізнавальної діяльності студентів і має конкретну передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожна особистість відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Учена підтримує думку Е. Голанта, що викладач в інтерактивному навчанні є не лише носієм інформації та певної суми знань, а й виконує роль фасилітатора, проектувальника та консультанта [4, с. 92].

Варто зауважити, що *результати інтерактивного навчання можуть бути досягнутими тільки за умови проведення рефлексії як завершення будь-якої інтерактивної технології*. Рефлексія як найважливіший принцип момент інтерактивного навчання передбачає, що активні дії учнів уже завершені й учень розмірковує про спосіб їх виконання, про результати діяльності, про можливість подальшого застосування набутих знань і навичок.

В інтерактивному навчанні є багато прийомів організації рефлексії, яка також передує засвоєнню учнями тих чи інших теоретичних концепцій. Узагальнюючи погляди науковців, можемо резюмувати, що інтерак-

тивне навчання водночас вирішує такі завдання: розвиває комунікативні вміння й навички, допомагає встановленню емоційних контактів; вирішує інформаційне завдання, оскільки забезпечує студентів необхідною інформацією, без якої неможливо реалізувати спільну діяльність; розвиває загальні навчальні та наукові вміння й навички (аналіз, синтез, постановка цілей тощо); забезпечує виховну мету, привчаючи працювати в команді, прислухатися до чужої думки. Інтерактивне навчання частково вирішує ще одне завдання – релаксацію, зняття нервового навантаження, перемикає уваги, зміну форм тощо. Отже, інтерактивні технології розуміємо як сукупність методів, прийомів, які дають змогу успішно реалізувати поставлені освітні цілі.

Зазначасмо, що інтерактивні технології спонукають студентів до творчо-пошукової діяльності; створюють освітню й розвивальну траєкторію для формування особистісних і професійних якостей, необхідних для гармонізування взаємних комунікативних дій у сучасному суспільстві.

Висновки. Вивчення іноземної мови сприяє взаємодії людей з різних країн і культур, розширенню кругозору, може змінити бачення світу, сприяти розвитку толерантності та внутрішньої культури особистості, збагатити картину світу кожного студента і як результат формувати й удосконалювати власну комунікативну культуру всіма суб'єктами освітнього процесу. Інтерактивні технології формування комунікативної культури фахівців на заняттях з англійської мови представлено як сукупність методів і способів, які застосовуються в освітньому процесі та спрямовані на формування в майбутніх фахівців технічного чи гуманітарного профілів трьох аспектів комунікативної культури, а саме: індивідуального, предметного та професійного. Подальшого наукового дослідження потребує обґрунтування, розробка й вивчення проблеми використання інтерактивних технологій на заняттях з англійської мови з метою формування комунікативної культури майбутнього фахівця.

Використана література:

1. Абульханова-Славская К. А. Социальное мышление личности : проблемы и стратегии исследования. *Психологический журнал*. 1994. № 4. С. 17–23.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. Москва : Педагогика, 1989. 192 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. : В. Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2004. 1728 с.
4. Голант Е. Я. К теории методов обучения в советской школе. *Советская педагогика*. 1956. № 11. С. 90–98.
5. Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : монографія. Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 193 с.
6. Інтерактивні методи викладання. Практичні поради для суддів-викладачів. Київ : ФОП Демчинський О. В., 2017. 64 с.
7. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник. Київ : А.С.К., 2006. 192 с.
8. Прокопенко І. Ф., Євдокімов В. І. Педагогічні технології : навчальний посібник. Харків : Колегіум, 2005. 224 с.
9. Розумна Т. С. Формування комунікативної компетентності і інтерактивному навчанні іншомовного спілкування. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2015. № 1 (9). С. 263–268.
10. Самсонова Н. В. Конфликтологическая культура специалиста и технология ее формирования в системе вузовского образования : монография. Калининград : Изд-во КГУ, 2002. 308 с.
11. Самохина А. Активные методы обучения. *Экономика в школе*. 2002. № 3. С. 29–36.

References:

1. Abul'hanova-Slavskaja K. A. Social'noe myshlenie lichnosti : problemy i strategii issledovanija. [Social thinking of personality: problems and research strategies]. *Psihologicheskij zhurnal*. 1994. № 4. S. 17–23 [in Russian].
2. Bepal'ko V. P. Sлагаемые pedagogicheskoi tehnologii. [Components of pedagogical technology]. Moskva : Pedagogika, 1989. 192 s. [in Russian].
3. Velykij tлумачnyj slovnyk suchasnoji ukrajins'koi movy. / uklad. i gholov. red.: V. T. Busel. [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyjiv : VTF «Perun», 2004. 1728 s. [in Ukrainian].
4. Golant E. Ja. K teorii metodov obuchenija v sovetskoj shkole. [To the theory of teaching methods in the Soviet school]. *Sov. Pedagogika*. 1956. № 11. S. 90–98 [in Russian].
5. Dubasenjuk O. A., Semenjuk T. V., Antonova O. Je. Profesijna pidghotovka majbutnjogho vchytelja do pedaghoghichnoji dijal'nosti : monohrafija. [Professional training of future teacher for pedagogical activity: monograph]. Zhytomyr : Zhytomyr. derzh. ped. un-t, 2003. 193 s. [in Ukrainian].
6. Interaktyvni metody vykladannja. Praktychni porady dlja suddiv-vykladachiv. [Interactive teaching methods. Practical advice for judges-teachers]. Kyjiv : FOP Demchynskij O. V. 2017. 64 s. [in Ukrainian].
7. Pometun O. I., Pyrozhenko L. V. Suchasnyj urok. Interaktyvni tehnologhiji navchannja : nauk.-metod. posib. [Modern lesson. Interactive learning technologies: scientific method. textbook]. Kyjiv : A.S.K., 2006. 192 s. [in Ukrainian].
8. Prokopenko I. F., Jevdokimov V. I. Pedaghoghichni tehnologhiji : navch. posib. [Pedagogical technologies: a textbook]. Kharkiv : Koleghium, 2005. 224 s. [in Ukrainian].
9. Rozumna T. S. Formuvannja komunikativnoji kompetentnosti i interaktyvnomu navchanni inshomovnogho spilkuvannja. [Formation of communicative competence and interactive learning of foreign language communication]. *Visnyk Dnipropetrovs'kogho univertsytetu imeni Aljfreda Nobelja. Serija «Pedaghoghika i psykhologhija»*. Pedaghoghichni nauky. 2015. № 1 (9). S. 263–268 [in Ukrainian].
10. Samsonova N. V. Konfliktologicheskaja kul'tura specialista i tehnologija ee formirovanija v sisteme vuzovskogo obrazovanija : monohrafija. [Conflictological culture of a specialist and the technology of its formation in the system of higher education: monograph]. Kaliningrad : Izd-vo KGU, 2002. 308 s. [in Russian].
11. Samohina A. Aktivnye metody obuchenija. *Jekonomika v shkole*. [Active teaching methods]. 2002. № 3. S. 29–36 [in Russian].

Halatsyn K. O., Feshchuk A. M. Interactive teaching at English classes as means of communicative culture formation of future engineers in institutions of higher technical education

The present paper addresses the issue of educational technology which reflects the strategy of implementation of educational technologies in the educational process under certain conditions. The purpose of the paper is to determine the principles, content, forms, methods and stages of implementation of educational interactive technology, which reflects the model of educational and managerial processes in the institution of higher technical education. To achieve it, the following research methods were used: analysis, synthesis, generalization.

The most common educational technologies are considered to be interactive technologies as mutual educational and cognitive and active and search activities of teachers and students, the basis of which comprises interaction, dialogue, mutual learning. The means of such activity is interpersonal communication.

The requirements for the interactive process (high intensity of communication, communication process; exchange of activities; change and variety of activities; proceduralism (change of participants states); purposeful reflection of participants of activities; dialogue) are defined. Interactive technologies are presented as a set of methods, techniques that allow us to implement the educational goals successfully, as they encourage students to creative and search activities; create an educational and developmental trajectory for the formation of personal and professional qualities necessary for the harmonization of mutual communicative actions in the modern society. Interactive technologies are classified as: technologies of cooperative learning (work in pairs, threes, carousel, work in small groups, aquarium, etc.); technologies of collective and group learning (microphone, unfinished sentences, brainstorming, openwork saw, etc.); situational modeling technologies (simulation games, role-playing games, dramatization, etc.); technologies for studying discussion questions (PRESS method, take up a position, case study method, discussion, etc.). The criteria for selection of interactive training technologies are substantiated. The communicative culture of a specialist is interpreted as a special personality trait of a future specialist, characterized by a set of communicative knowledge, ability to control and regulate their language behavior; argue their position competently and convincingly, ability to negotiate business in the process of professional activity, control the communicative situation, choose the appropriate style of behavior to achieve the goal of a communicative act, cooperate productively in the process of solving the professional problems.

Key words: interpersonal communication, institution of higher technical education, communicative culture, competence, future engineers, educational and cognitive and active and search activity.

УДК 378.147:004.771

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.1.18>

Георгиевская З. А.

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ И ЕГО РОЛЬ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

В 2020 году в мире произошла вспышка пандемии коронавирусной инфекции, получившей название COVID-19, в результате чего многие процессы в обществе претерпели существенные изменения. В нашу жизнь прочно вошли такие понятия, как карантин и самоизоляция. Во многих странах миллионы людей оказались взаперти в собственных домах без возможности элементарно ходить на работу и зарабатывать деньги для обеспечения нужд своей семьи. В этих условиях остро встал вопрос удалённой работы в сети Интернет. Некоторые профессии, такие как программирование или графический дизайн, работа в интернет-магазине или труд писателя, с лёгкостью позволяют работать из дома. Однако сфера образования традиционно предполагает непосредственный контакт учащегося с преподавателем. В условиях вынужденной изоляции сфера преподавания тоже освоила новые горизонты и перестроилась в онлайн-режим. Возникла такая форма обучения, как дистанционное обучение. Следует, однако, различать дистанционное обучение и обучение с применением дистанционных технологий. Если первая указанная форма обучения предполагает полностью удалённое получение знаний, при котором изучение учебных материалов осуществляется полностью самостоятельно студентом, который находится у себя дома и не присутствует на аудиторных занятиях, в любое удобное для него время, то вторая форма является вынужденной мерой на период карантина в связи с пандемией коронавирусной инфекции и предполагает проведение полноценных занятий на специально созданных для этой цели образовательных платформах в строго определённое время, а точнее, по расписанию аудиторных занятий в учебном заведении. В статье мы попытаемся рассмотреть поближе такое новое для нас явление, как дистанционное обучение, и определить, какая роль отводится ему в современном обществе. Является ли такая форма обучения временной вынужденной мерой или же она призвана стать ведущей формой обучения в условиях развивающейся электронно-технической сферы?

Ключевые слова: дистанционное обучение, обучение с использованием дистанционных технологий, пандемия коронавирусной инфекции, образование в условиях пандемии, удалённое образование, высшее образование не выходя из дома.

(статью подано мовою оригіналу)

Прообразом дистанционного обучения можно считать всем известные курсы ЕШКО – Европейская школа корреспондентского обучения, в которой связь со студентами и предоставление им учебных материалов осуществлялись по обычной наземной почте. Это занимало много времени, письма с материалами